

Vasylyna Tymoshenko, Postgraduate Student

Lviv Polytechnic National University

Lviv, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-356-9-35>

DEMOGRAPHIC CHALLENGES OF UKRAINE AND PROSPECTS FOR SOLVING THEM

ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Демографічна ситуація будь якої країни залежить від низки факторів. Серед найбільш несприятливих є: зниження народжуваності, зменшення тривалості життя людей, старіння населення, погіршення здоров'я нації, економічна та політична нестабільність у країні, а також міграційні процеси.

Тенденція до зменшення приросту населення в Україні, яка спостерігалась з часів незалежності, з початком повномасштабної війни тільки посилилась. В країні почалася наймасштабніша за всю історію хвиля міграції, яка в майбутньому може призвести до демографічної кризи.

Які демографічні проблеми Україна має зараз?

1. За довоєнними оцінками 42% 20-річних чоловіків в Україні не доживають до 65 років, в основному через шкідливі звички. Для прикладу, у Польщі цей показник становить 27% [1].

2. За різними даними, до повномасштабного вторгнення на території України проживало від 37,3 до 41,1 млн осіб. Згідно з результатами досліджень, які провів «Центр економічного розвитку», на неокупованій території України на сьогодні проживає 31–33 млн громадян.

3. Порівняно з 2021 роком, рівень народжуваності в Україні зменшився на 28%. Багато сімей відклали народження дитини. Щоб не відбувалось скорочення населення за рахунок природного чинника, потрібно щоб кожна жінка репродуктивного віку в середньому народжувала 2,2 дитини. У 2022 році цей коефіцієнт становив 0,89. Для 2023 року він буде ще меншим. За даними Держстату за I півріччя 2022 року народилося 135000 дітей, за аналогічний період 2023 року – 97000 дітей [3].

4. Частка людей віком 65+ вже перевищила частину молоді до 15 років на 20%. Це велике навантаження на пенсійний фонд, відповідно, і на платників податків. [4]

5. Зменшення частки працездатного населення з одночасним збільшенням числа пенсіонерів (як за віком, так і за інвалідністю, внаслідок поранення на фронті). Все це збільшить дефіцит пенсійного фонду.

6. Щорічний відтік населення за кордон, який різко посилюється з початком війни і надалі продовжує відбуватись. Зараз ця цифра становить майже 9 млн. осіб, які виїхали.

7. Велика частина наших мігрантів почала переміщатись у країни далі від кордону з Україною. Це говорить про те, що ймовірність їхнього повернення знижується.

8. За даними Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, існує ризик, що навіть після закінчення війни, українські жінки можуть відтермінувати повернення до України та будуть намагатися об'єднати свої сім'ї, але вже за кордоном. Тому, після скасування режиму воєнного стану, велика ймовірність, що чоловіки переїдуть до жінок за кордон [2].

9. Складно буде повернути українську молодь, яка має змогу отримати освіту за кордоном та можливість працювати в будь якій країні Євросоюзу. Для України це втрати креативної частини населення, здатної генерувати нові ідеї, освоювати нові професії, розвивати економіку власної країни та будувати майбутнє.

10. За умов збереження негативної тенденції, за наступні 5 років людський капітал в країні може скоротитися ще на 4 млн осіб – до 27 млн громадян. Це ризик нестачі робочих рук.

11. Багато країн, а особливо їхній бізнес, зацікавлені в інтеграції українських біженців. Тому створюють сприятливі програми заохочення, соціальних виплат та різного роду допомоги.

Після завершення війни демографія буде однією з основних проблем країни.

Якщо війна не завершиться в найкоротший термін, Україна зіштовхнеться з депопуляцією, зниженням густоти населення та дефіцитом робочої сили.

Демографічна ситуація має великий вплив на ринок праці та економіку країни. Масова міграція українців, руйнування великої кількості інфраструктури, погіршення і без того слабкої демографії, створюють серйозні виклики для українського бізнесу.

У довгостроковій перспективі негативні демографічні проблеми створюють перешкоди для розвитку власної економіки. З урахуванням міграції, потреба в якісних фахівцях тільки посилюється. Через це

виникає криза на ринку праці, зростає дефіцит кваліфікованих трудових ресурсів. Відсутність робочої сили може стати негативним фактором для іноземних інвесторів.

Соціальна політика держави для збереження демографічної стабільності повинна ґрунтуватися на комплексі різних заходів: економічних, правових, виховних та заохочувальних.

Активні дії держави вже зараз є важливими, щоб переконати людей повертатися до України після закінчення війни. У сучасній демографічній політиці України пріоритетними мають стати зниження надмірної смертності населення, поліпшення його здоров'я, зниження дитячої смертності, підтримка життєдіяльності дітей і дорослих, збільшення тривалості життя.

Що можна зробити для покращення демографічної ситуації в країні:

1. Необхідно покращувати якісні показники життя. В першу чергу здоров'я населення. За даними ВООЗ смертність людей залежить від 20% – екологія, 20% – генетика, 10% – медицина та 50% – спосіб життя (умови праці, погані звички). Потрібно пропагувати здоровий спосіб життя, особливо серед дітей та молоді, щоб виростало здорове покоління.

2. Підвищення якості населення, продовження трудової активності людей похилого віку і терміну їх трудової діяльності. Це можливо лише за умови добрих показників здоров'я і працездатності цієї категорії людей.

3. Державна політика, спрямована на комунікацію з українцями за кордоном, щоб люди не мали сумнівів щодо повернення на батьківщину.

4. Збільшення виплат на відновлення житла, надання доступних кредитів, пільги для навчання дітей.

5. Створення умов для ВПО, враховуючи «екологічну місткість» регіону. Тому вже зараз варто думати як розвивати території та куди розселяти людей, поки буде тривати відбудова.

Виходячи з того, що нестабільна політична та економічна ситуація в країні триває і період завершення не прогнозований, динаміка народжуваності та покращення демографічної ситуації в країні буде залежати від того, яка буде економічна та політична ситуація, які заходи прийме держава, і чи мотивуватиме це громадян до повернення в Україну, до народження двох та більше дітей. Для цього держава має сформулювати концепцію демографічного розвитку країни, розробити комплексну політику щодо збереження та розвитку трудових ресурсів України – підтримки сімей, сприяти зростанню доходів населення, допомогти з покращенням житлового фонду, подбати про доступність освіти та медицини. Тільки нова демографічна політика держави здатна

запобігти сценарію депопуляції та депрофесіоналізації в Україні. Якщо Україна не буде мати власної демографічної політики, вона стане ресурсом для держав, які таку політику реалізують.

Список використаних джерел:

1. Дослідження українського інституту майбутнього.
2. Дослідження Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України.
3. Дані державної служби статистики України.
4. Регіональний економічний форум (організатор – Мінекономіки), вересень 2023.